

Guidade exkursioner till Råån med våtmarker



2019

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattenråd

Sammanfattning

Under året har 1105 elever och lärare deltagit i exkursioner till olika våtmarker och å-sträckor längs Råån för att uppleva livet där och lära sig om hur man sköter åar och våtmarker idag. Sedan 2018 deltar även SFI. Syftet med exkursionerna är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder, samt att visa på fina ställen för rekreation längs ån. För SFI-elever är också syftet att lära känna svensk kultur och allemansrätten, samt få tips om var och hur man kan vistas ute i naturen. Allmänheten nås genom en utställning om Råån som vandrar runt på olika bibliotek, kommunhus etc. Den har nu varit ute på 18 av 22 bibliotek i avrinningsområdet, tre kommuner och ett antal skolor och studieförbund.

Totalt har 15 500 personer deltagit vid exkursioner längs Råån – ett projekt som pågått sedan 2003. Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit. De flesta har varit ute ett flertal gånger - vissa så många som upp till tio gånger. I slutet av rapporten finns en förteckning över antalet deltagande skolor.

I sin nuvarande omfattning nås ca hälften av grundskoleeleverna i avrinningsområdet någon gång under sin skoltid av projektet.

Grupperna uppmuntras att ta sig kollektivt ut till ån. Drygt hälften av grupperna tog sig till exkursionsmålet på miljövänligt sätt med kollektivtrafik, gång eller cykel. Resten hyrde buss och ett fåtal kom i egna bilar.

Två tredjedelar av grupperna använde det pedagogiska materialet som knyter an till turerna till för- och efterarbete. Materialet hittas på Rååns Vattenråds hemsida och fick 340 besök under året. Det tillhör, tillsammans med sidorna ”Hem”, ”Aktuellt”, ”Rååns växt- och djurliv” och ”Besök Råån” de fem mest besökta undersidorna på Rååns Vattenråds hemsida. Materialet är gjort i samarbete med Region Skåne och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd.

Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor och mäta nitratkvävehalten i ån och i en anlagd våtmark. De får höra om hur landskapet har förändrats under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur Rååns Vattenråd arbetar med detta. Kopplingar görs till miljömålen.



En SFI-grupp på exkursion vid Råån! Vi vandrade från Gantofta till Görarps mölla och pratade om naturen vid ån på vägen. I Görarps mölla håvade vi och hittade mycket spännande kryp!



Vilka små kryp lever här? Hur är de beroende av varandra i näringsvävar? Vad kan vi göra för fisken som lever här i ån, för grodorna och kungsfiskaren?



Hur gör vi en näringskedja av de djur vi sett idag? Kan den bruna kärrhöken äta fågelungarna vi sett?



Varför var nitrathalten högre i ån än i dammen? Hur kan dammar rena vattnet? Vad är nitrat? Vi kollar i rapporten vad de mätte upp förra året!



Prova på fiske vid Görarps mölla!



Många av de sländor, flugor och myggor vi ser på sommaren lever sin första tid i vatten.



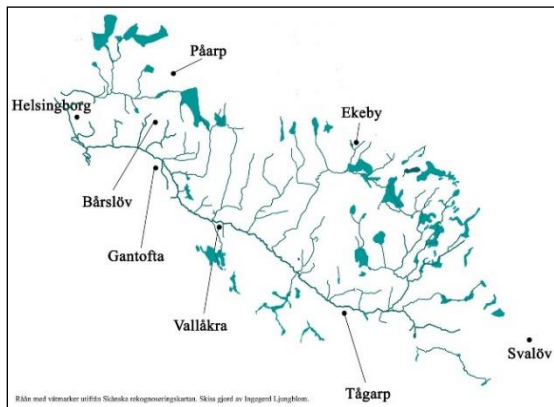
Skolklass uppe i fågeltornet vid Bulls måse! Det är den största anlagda våtmarken vid Råån med ett rikt fågelliv!



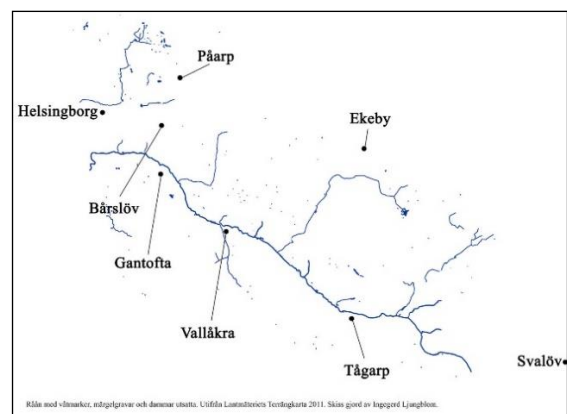
Vad händer i näringskedjan om ett växtgift släpps ut i vattendraget och många av växterna dör?



Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får diskutera vilka åtgärder som kan göras för detta djur!



Råån med våtmarker i början av 1800-talet.



Råån idag. Drygt 60 nya våtmarker har anlagts av Rååns Vattenråd sedan 1990-talet, vattendrag har meandrats och återställts.

Bakgrund och innehåll

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtråde marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattenråd är ett samarbete mellan Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner, industrier, markägare, fiskevård, NSVA och ideell naturvård för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattenråd utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder och har anlagt tvåstegsdiken och ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med exkursionerna är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattenråd arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang och förståelse hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

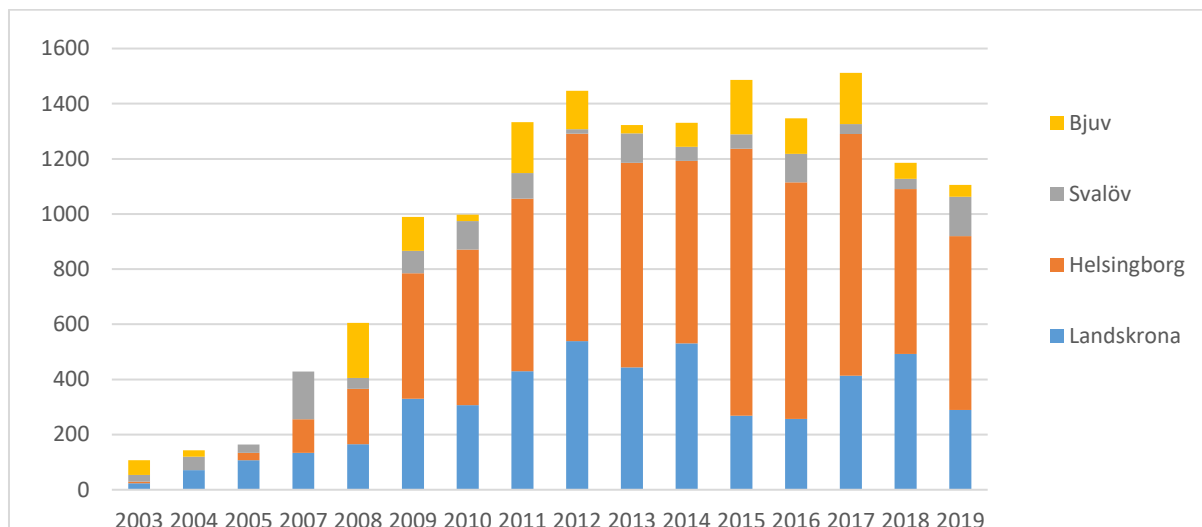
Länsstyrelsens (Miljötilståndet i Skåne Tema Vatten, 2005) riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.

På exkursionen får grupperna höra en historia om hur ån har förändrats de senaste 200 åren och se på kartor över ån. Vi pratar om hur man jobbar med ån idag och hur det kan förbättra vattenkvaliteten och förhållandet för djur och växter. Därefter håvar vi och gör praktiska aktiviteter kopplat till ån.

Broschyren ”Råån Vår å” och Länsstyrelsens årsrapport ”Miljötilståndet i Skåne” delas ut. Grupperna får tips på andra vandringar vid åar och om litteratur om vattenvård.

Exkursionerna går till Vallåkra, Bulls måse, Långeberga, Görarps mölla, Gantofta och Tågarp. Varje ställe har sin egen prägel. Till alla ställen utom Bulls måse går det att åka tåg eller reguljärbuss.

Hälften av grundskoleeleverna deltar

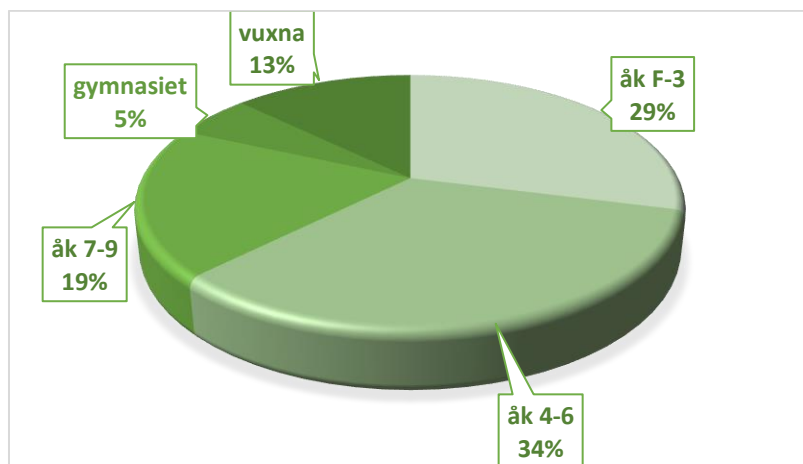


Antal besökande från olika kommuner 2003-2019. Variationer i antal beror på gruppstorlek eller att några extra turer gjorts vissa år. 2018 var många grupper från SFI och dessa grupper var mindre i storlek. Från 2019 satsar Rååns Vattenråd på 45 exkursioner per år istället för 60 exkursioner som tidigare år.

Sedan projektet startade 2003 så har 15 500 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde i projektet. Två tredjedelar av avrinningsområdets 136 skolor har deltagit.

Räknat som ett snitt på de senaste tre åren så nås knappt 1000 grundskoleelever per år i avrinningsområdet. En årskull (räknat på elever som går ut nian varje år i avrinningsområdet) ligger på drygt 2000 elever, vilket innebär att ca hälften av eleverna någon gång under sin grundskoletid nås av projektet. Drygt 4 % av gymnasieeleverna nås av projektet under sin gymnasietid.

Totalt sett har 52% av besökarna kommit från Helsingborg, 31% från Landskrona, 7 % från Svalöv och 10 % från Bjuv. Sedan 2011 tas 60 grupper emot per år (70 grupper 2017). Skillnader i totalt besöksantal beror på gruppstorlekarna. I år togs många SFI grupper emot och de är i allmänhet något mindre.



Antal besökande fördelat på åldersgrupp 2003-2019.

Fördelningen av besökare mellan olika kommuner styrs mycket av hur exkursionsmålen ligger i förhållande till skolan – om det är smidigt att ta sig dit. I några fall har exkursioner gjorts vid en damm eller bäck i skolans närhet, men med samma innehåll som övriga exkursioner, för att inte eleverna ska gå miste om exkursionen därför att skolan ligger för långt bort.

Alla som uppnått skolålder välkomnas till exkursionerna och det är en bra spridning mellan åldrar. Det finns olika aktiviteter för olika åldersgrupper och exkursionerna har liknande innehåll men med olika svårighetsgrad.

Anmälningar tas emot löpande tills de sponsrade platserna är slut. Enstaka skolor har råd att betala hela kostnaden själva när platserna är slut. Skolorna betalar transporten ut till exkursionsmålet. I hälften av fallen tar de miljövänliga alternativ som tåg eller cykel. Övriga hyr buss eller kommer med bilar. Exkursionsmålen har valts så att det ska vara smidigt för dem att ta sig ut kollektivt.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

Utställningen om Råån har varit ute på totalt 18 av 22 bibliotek i avrinningsområdet, samt skolor och kommunfoajéer. Utställningen, samt ett webbaserat fördjupningsmaterial för skolelever, togs fram 2013 i samarbete med Region Skåne, Rååns Vattenråd och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Utställningen består av tre roll-ups. Till utställningen hör en fiskdamm där man kan få upp öringar, vattenscorpioner, dagsländelarver och fiskeredskap. Det finns också en tipsrunda och ett korsord på tema Råån.



Utställningen går runt på bibliotek, skolor, kommuner och studieförbund.

Under 2019 har utställningen varit på Ekeby bibliotek, Rosengårdens bibliotek, Linåkersskolan, Ringstorps bibliotek, Ekeby skola, Elinebergs bibliotek och Studieförbundet i Helsingborg.

Rååns vattenråds hemsida innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Den finns här http://raan.se/?page_id=1604 Sidan används av ca hälften av de besökande grupperna och fick 340 besök senaste året. Sidan om utställningen fick 138 besök.

Kontakter för projektet

Annelie Brand, Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad, annelie.brand@helsingborg.se
Ingegerd Ljungblom, naturifokus@gmail.com, www.naturifokus.se, 0706731281

Bilaga 1 - Deltagande grupper och utställning

Kursivt= deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxenskolan, allmänhet (2013)
Idé A Drottninghögs bibliotek (2015, 2016, 2018)
Kulturförvaltningen Idé A (2016, 2018)

Svalöv (10 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011, 2019)
Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015, 2016)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013, 2019)
Svalövs montessori (2011, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdaskolan (2010, 2011, 2015, 2017)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2019)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
SFI Futurum (2018)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012, 2014, 2015, 2017)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011, 2015)
Särskolan Billesholm (2017, 2018)

Landskrona (19 av 32 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Albanoskolan (2009, 2012, 2018, 2019)
Alleskolan (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011, 2017)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011, 2015, 2019)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013, 2016)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2016, 2017, 2018, 2019)
Gymnasiesärskolan (2014)
Härslövs skola (2011, 2017, 2018, 2019)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2016, 2018, 2019)

Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2016, 2018, 2019)
Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013, 2015, 2017)
Selma Lagerlöfs gymnasiesärskola (2015, 2016)
Seminarieskolan (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)
Nya seminarieskolan (2014, 2015)
Västervångsskolan (2010, 2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)

Helsingborg (71 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005, 2008, 2011, 2017, 2018, 2019)
AMF (2018)
Bårslövs skola (2010, 2012, 2016, 2017)
Brunnsparksskolan (2012)
Corpore Byskola (2014)
Culturagymnasium (2015, 2016)
Dalhemsskolan (2016)
Elinebergsskolan (2011, 2015)
Filborna gymnasiesärskola (2014, 2017, 2018)
Fyrklöverns montessori (2014, 2015)
Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2019)
Gymnasiesärskolan Filborna (2012)
Holstagårdsskolan (2012, 2013)
Helsingborgs montessori (2009, 2014, 2015, 2018)
Helsingborgs sportgymnasium (2014, 2015)
Högastensskolan (2010, 2011, 2014)
Husensjö skola (2012, 2015)
Internationella skolan (2016)
Jensen Education gymnasium (2015)
Johannes Hedbergsgymnasiet (2019)
Kattarps skola (2010, 2011, 2015, 2016)
Kingelstads skola (2009)
Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013, 2018, 2019)
Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015, 2017, 2018)
Kärnhuset Montessori (2016, 2017, 2018)
Laröds skola (2018, 2019)
Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)
Maria Parksskolan (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)
Musikgrundskolan Synkopen (2015, 2018)
Mörarps skola (2009, 2017)
Nanny Palmqvistskolan (2018)
Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)
Påarps skola (2011, 2012, 2015)
Pauli skola (2008, 2011, 2015)
Petersvenskolan (2010)
Petri Gymnasieskola (2007)
Ramlösa Friskola (2013, 2014, 2015, 2016, 2018)
Raus Planteringsskola (2009)
Ringsstorpskolan (2009, 2016)
Råå Södra skola (2016)
Rönnowska skolan (2009, 2010)

Rydebäcksskolan (2010, 2013, 2015, 2016, 2019)
Rydebäcks montessori (2014, 2015)
Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013, 2015, 2016, 2017, 2019)
SFI Eductus (2018)
SFI Futurum (2018)
Jensen SFI/SAS (2018)
Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012, 2017)
Slottsvångsskolan (2016)
Slottshöjdens skola (2016, 2018, 2019)
St Jörgens skola (2010, 2011, 2015, 2017, 2019)
Thorén business school (2012, 2018)
Tycho Braheskolan, Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012, 2015)
Tågaborgsskolan (2014, 2015, 2018)
Vallåkrabygdens skola (2009, 2013, 2018)
Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018, 2019)
Västra Alléskolan (2014)
Västra Berga skola (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)
Västra Berga sarskola (2014, 2016)
Västra Ramlösa skola (2010, 2011, 2014, 2015, 2017)
Ättekullaskolan (2007, 2012, 2017, 2019)

Utställning

Svalöv

Billeberga bibliotek (2014, 2017)
Kågeröds bibliotek (2014)
Linåkersskolan (2019)
Röstånga bibliotek (2014, 2017, 2018)
Svalövs bibliotek (2013, 2017)
Svalövs kommun, foajén (2017)
Svalövs montessoriskola (2016)
Teckomatorps bibliotek (2014)

Bjuv

Bjuvs kommun, foajén (2016, 2018)
Bjuvs bibliotek (2013, 2015)
Ekeby bibliotek (2016, 2019)
Ekeby skola (2019)

Landskrona

Häljarps bibliotek på Sandåkersskolan (2013, 2017)
Landskrona bibliotek (2013)
Teckomatorps bibliotek (2014)

Helsingborg

ABF Helsingborg (2015)
Aktivitetshuset Jutan, samt Studiefremjandet i Helsingborgs kontor (2015, 2019)
Elinebergs bibliotek (2014, 2019)
Helsingborgs Stadsbibliotek (2013, 2014, 2015, 2017)
Idé A Drottninghög (2016)

Jensen SFI/SAS (2018)
Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg (2014, 2015)
Påarps bibliotek (2016)
Ringstorps bibliotek (2016, 2019)
Rosengårdens bibliotek (2015, 2018, 2019)
Råå bibliotek (2014, 2015, 2017, 2018)
Thorén Business School (2018)
Tågaborgsskolan (2018)
Ödåkra bibliotek (2016)